

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 6 КЛАСУ З НАРОДОЗНАВСТВА,

Від 02/28/2026

Оксана Заваденко

На уроці ми розпочали вивчення свят весняного циклу, зокрема про звичай закликати весну та випікати «жайворонків».

Нажаль в нас не буде досить часу, щоб мати практичний урок в школі, тому я просила дітей, хто бажає, спробувати спекти їх з батьками вдома. Інструкції додаються в лекції, яку я роздала учням та додаю нижче. Я печу їх із звичайного солодкого дріжджового тіста, як на пиріжки.

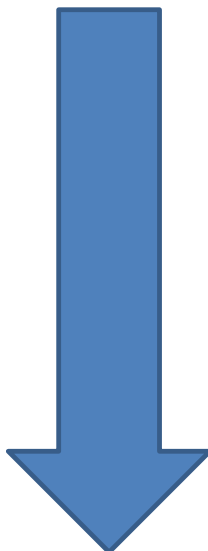
На домашнє завдання прошу прочитати лекцію у додатку про закликання весни та подивитися відео реконструкції традиційного обряду:

<https://youtu.be/aEChVIm8lY?si=zwO5G9jtgXEt4o4i>

<https://youtu.be/DbPeQC4IVss?si=5pwPsZ9OWSUedw8U>

та написати 5-6 речень про закликання весни та випікання «жайворонків».

Всю необхідну інформацію ви можете знайти в лекціях, які я роздала учням, а також додаю нижче.

Закликання весни та випікання жайворонків

Споконвіку наші предки з нетерпінням чекали приходу весни. Вони покладали на неї надії на нове життя і на новий врожай. Тому в нашого народу так багато свят та звичаїв, пов'язаних із закликанням весни, прощенням та проганянням зими, наприклад свято Стрітеня чи Колодія. Прихід християнства не змінив цього, а лише додав деяким із обрядів християнського змісту. Люди вірили, що весна сама не приходить, що її треба закликати, співаючи веснянок і гаївок. А ще вони вірили, що весну нам на крилах приносять птахи. Саме вони, повертаючись із вирію, були першими провісниками весни. Тому в багатьох регіонах України з'явився звичай "випікати жайворонків". В деяких місцях він відбувався ще на свято Стрітеня 2 (15) лютого, в інших на свято Явдохи 1 (14) березня

ще в інших на свято 40 святих 9 (22) березня

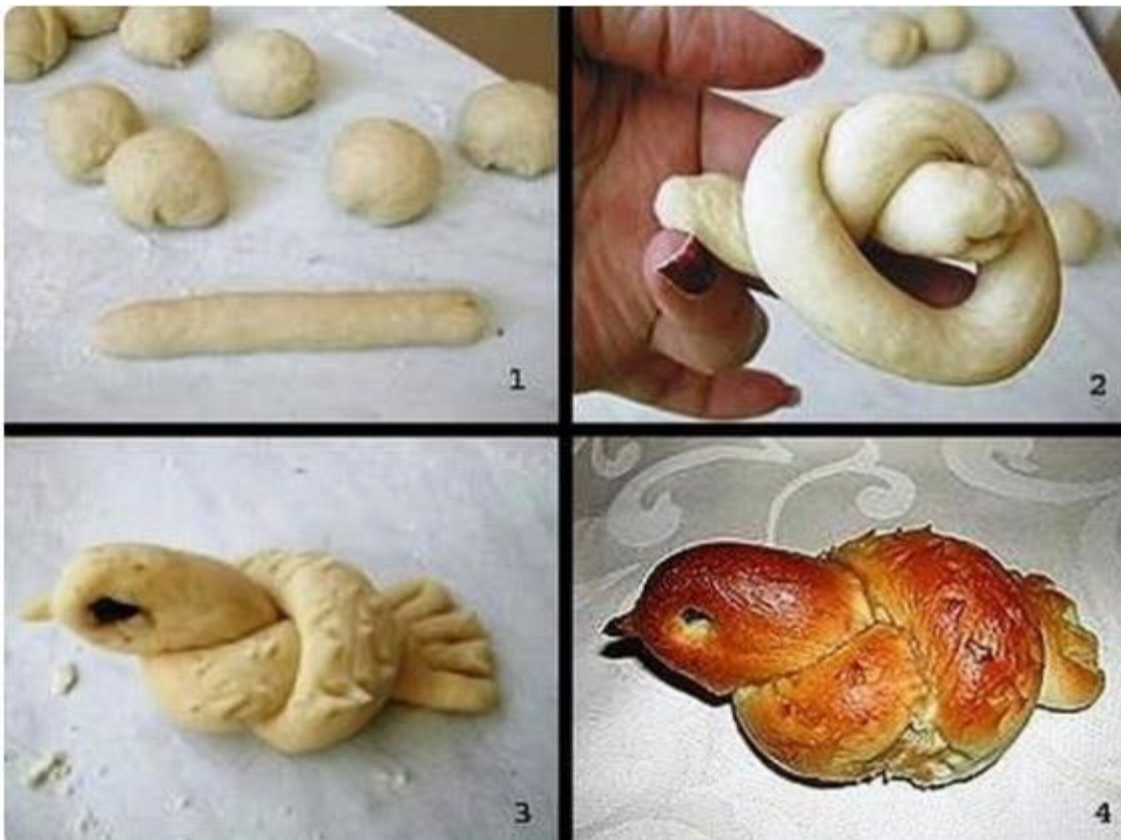
Також різними були назви пташок. В окремих селах Чернігівщини печиво у формі пташки називали «соловейчиками»; на Київщині — «жайворонками» або «голубами»; на Житомирщині (с. Меделівка, Ворсівка Радомишльського р-ну) — «качечками»; на Рівненщині — «зозульками», а на Волині «гусками». Багато де їх називали просто «пташки». В народних уявленнях голуб, соловей, жайворонки є чистим святом Божим птахом. Але

якими б різними назвами люди не називали б пташок з тіста, призначення у них було одне - наблизити прихід весни, принести тепло.

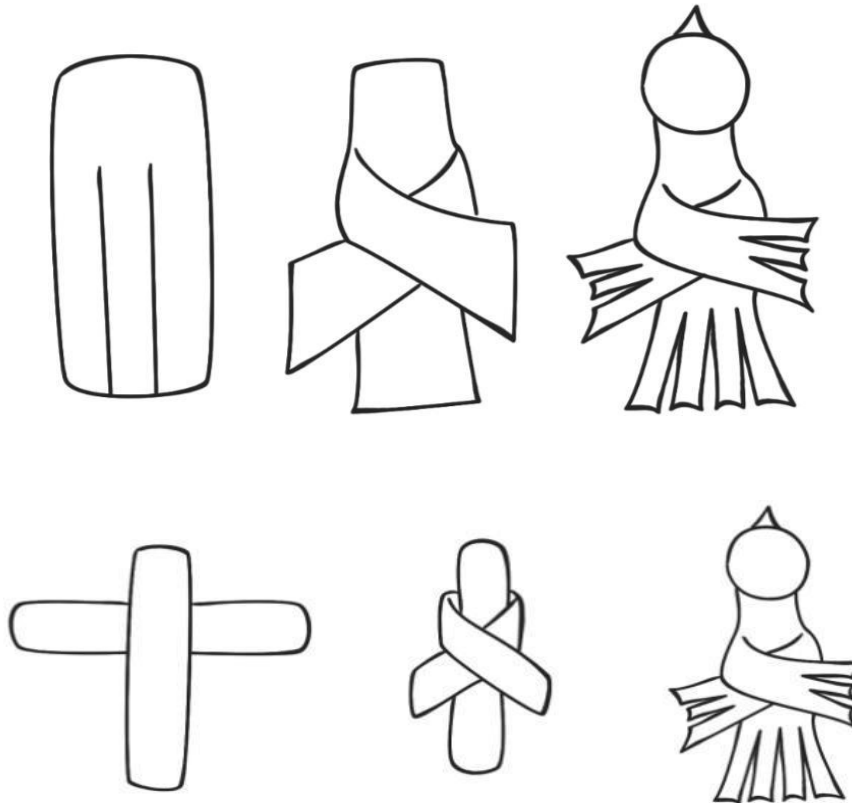
В різних регіонах України люди закликали весну, зокрема з допомогою спечених пташок, яких називали “жайворонки”, “пташки”, як діти вішали пташки на гілках дерев у гаях, або дарували одне одному із побажаннями здоров’я.

З тіста робили довгу “ковбаску”, зав’язували її у вузлик, з вузлика робили пташку, прорізавши дзьобик і хвостик.

Є й інший спосіб виготовлення жайворонка: довгу “ковбаску” поділити на дві частини (одна третя і дві третини довжини). Тоді покласти довшу смужку тіста поперек (зліва на право), коротшу покласти на неї хрестом і тоді перекинути по черзі кінці довшого тіста через

коротке тісто, утворивши “пташку” з крилами. Тоді прорізати дзьобик, хвостик і крила.

Очки треба запхати глибоко, бо коли тісто підросне, вони “вилізуть”. Очі традиційно робили зі шматочків темних родзинок, перцю горошком, з пряної гвоздики чи з горошинок. Ми робимо із маленьких горошинок (mung beans).

Відео реконструкції традиційного обряду <https://youtu.be/DbPeQC4IVss>,

Рецепти жайворонків

<https://honchar-museum.medium.com/%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%BD%D1%96-%D1%80%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%82%D0%B8-%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%96%D1%87%D0%BA%D0%B8-%D0%B6%D0%B0%D0%B9%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D0%B8-96f68ada2025>

Свято Явдохи

<https://traditions.in.ua/kalendarni-sviata/vesniani-tsykl/1662-14-bereznia-yavdokhy>

Свято Сорок Святих

<https://www.poglyad.tv/22-bereznia-40-svyatyh-tradytsiyi-prykmeti-i-zaborony/>
<https://youtu.be/DbPeQC4IVss>

Тема: Свята весняного циклу. Свято Благовіщення. Вербна Неділя.

Разом із пробудженням природи від зимового сну починається цикл весняних свят, що супроводжується піснями, іграми, хороводами. Справжній прихід весни пов'язувався з *появою перших птахів*: прилітаючи з вирію, вони на крилах несуть весну-літо, а в образі птахів прилітають душі новонароджених та прабатьків, які охороняють врожай.

Приблизним **початком весни** вважався день преподобної мучениці Євдокії, або **Явдохи** (1 березня/14 березня). За новим стилем Євдокії святкуємо 1 березня, і в давнину цей день вважали *початком нового року*, який приходить із пробудженням природи.

Ще в дохристиянські часи весняний цикл календарних свят мав особливе значення, бо пов'язувався з закладанням майбутнього врожаю. Тому люди за допомогою обрядів та ритуальних дій намагалися всіляко прискорити прихід весни, тепла, дощу. Вони вірили, що весна принесе щедрі дари, коли її шанувати, співати їй хвалу, закликати її. Так як цей період пов'язувався ще й із пробудженням людських почуттів, то весняна обрядовість багата розмаїтими молодіжними розвагами та поетичними народними співами – *веснянками та гаївками*, що пронизували не одне свято та обрядове дійство.

Календар весняних свят:

- **Колодія (Запусти, Масниця)** – остання неділя перед Великим постом
- 1 березня (14 березня) - "Явдохи"
- 25 березня (7 квітня) - **Благовіщення**
- **Великий (Великодній) піст**
- **Вербна неділя** – неділя за тиждень перед Великоднем
- **Страсний тиждень (Чистий четвер, Страсна п'ятниця, Великодня субота, Великодня ніч)**
- **Великдень (Воскресіння Господнє, Пасха, Паска)**
- **Великодній (Світлий, Поливаний) понеділок** – понеділок після Великодня
- 23 квітня (6 травня) - **Свято Юрія**
- **Вознесіння Господнє** (на сороковий день після Великодня)

Головним християнським святом весняного циклу є **Великдень** (Воскресіння Господнє, Пасха) - найбільше християнське свято, яке поєдналося із дохристиянськими народними звичаями. **Завершується** весняний обрядовий цикл святом **Вознесіння Господнього** на сороковий день після Великодня, щорічно у четвер.

Особливістю сучасного весняного народного календаря є те, що на цей час припадає найдовший і найсуворіший піст – *Великий (Великодній) піст*, який триває 40 днів + Страсний тиждень. Його метою є приготувати душу і тіло людини до найбільшого свята християнського календаря – Великодня. Так само, як взимку природа спить, а з настанням весни оживає, так і під час посту тіло і душа смиренні, а з Воскресінням Господнім – радіють, святкують. Обов'язком кожного християнина є посповідатися і запричаститися в часі Великого Посту.

Незважаючи на піст, є кілька великих свят у весняному календарі.

Одним із найбільших весняних свят є *свято Благовіщення*. Християни святкують його на згадку проте, що Архангел Гавриїл був посланий Богом до Пресвятої Діви Марії і повідомив, що Господь обрав її бути Матір'ю Божою. **Слово "Благовіщення"** означає **добр**у, радісну **звістку** про те, що почалось звільнення роду людського від гріха і вічної смерті. В церкві в цей день святять проскури, а господарі в Україні випускають із хлівів тварин, щоб чули весну.

На Благовіщення дівчата біля церкви танцювали перший весняний хоровід - "кривий танець". Якщо на Благовіщення дівчина, йдучи по воду, знайде квітучий первоцвіт (весняну квітку) — цього ж року вийде заміж. А та, яка хоче стати гарнішою, має налити в миску холодної води, пустити плавати первоцвіт (пролісок) і вмитися цією водою.

Кажуть, що на Благовіщення навіть птахи гнізда не в'ють і не несуться – бо це дуже велике свято. Вважається, що від Введення до Благовіщення треба дати землі відпочити. У це свято особливим гріхом вважалося працювати на землі. На Благовіщення Господь «благословить усяке дихання», і після цього дня можна розпочинати роботи в полі, все буде добре рости, квітнути й колоситися.

Інше велике весняне свято – це **Вербна Неділя** (Квітна Неділя, Шуткова неділя), яка завжди є за тиждень перед Великоднем. За християнським вченням у цей час Спаситель Христос в'їжджав до Єрусалиму на ослику, і люди встеляли перед ним дорогу **пальмовим гіллям**. Оскільки в Україні

пальми не ростуть, то їх замінили **вербовими гілками**. Це дерево здавна дуже шановане серед нашого народу, тому що *воно перше сповіщає про прихід весни* і має цілющі властивості.

У Вербну неділю святять вербу. Під церкву заздалегідь навозять багато вербового гілля. Зранку на Богослуження сходяться всі - старі й малі, - бо "гріх не піти до церкви, як святять вербу". Коли закінчується відправа і священник окропить гілля свяченою водою, то діти - одне поперед одного - стараються якнайшвидше дістати вербу і тут же з'їсти по кілька вербових "котиків" - "щоб горло не боліло". Молоді хлопці та дівчата билися свяченою вербою коло церкви, та й дорогою, як додому йшли, а б'ючись, примовляли:

Будь великий, як верба,
А здоровий, як вода,
А багатий, як земля!

В Галичині примовляли так:

Шутка б'є - не заб'є,
Віднині за тиждень
Буде в нас Великдень!

Колись господарі, повертаючися з церкви з свяченою вербою, до хати не заходили, а відразу ж садили на городі по кілька гілок або - якщо було близько - то в полі, "щоб росла Богові на славу, а нам, людям, на вжиток", а решту, що залишилася, несли до хати і ставили на покуті під святими образами. Якщо, ввійшовши до хати, заставали когось, що проспав Службу Божу, то били такого свяченою вербою, примовляючи:

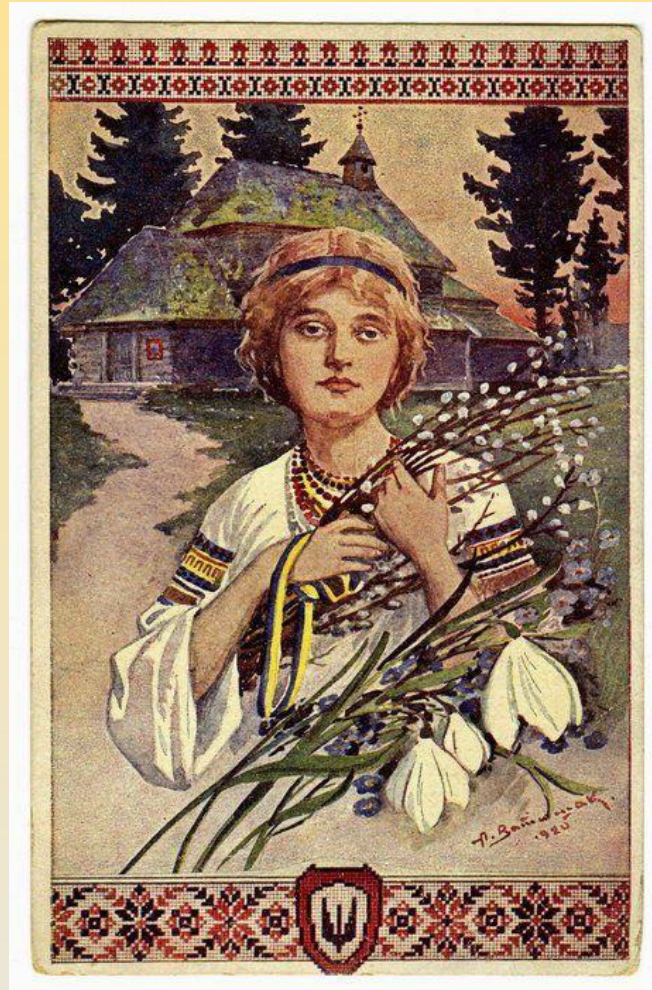
Не я б'ю - верба б'є,
За тиждень Великдень,
Недалечке червоне яєчко!

Свячена верба користується великою пошаною серед нашого народу. "Гріх ногами топтати свячену вербу", а тому навіть найдрібніше гілля, якщо воно залишилося після освячення, палили на вогні, щоб, боронь Боже, під ноги не потрапило.

Свяченій вербі приписується магічна сила. Як вперше навесні виганяють скот на пасовисько, то конче свяченою вербою - "щоб нечисть не чіплялася до тварин". Більше того, викидають гілля свяченої верби надвір під час граду - "щоб град зупинився".

Звичаї весняного циклу/ Ukrainian Spring Traditions

https://quizlet.com/_9ps8ht?x=1jqt&i=35fv4p

Закликання весни:

- Діти співають веснянки; водять хороводи.
- Випікають “Жайворонки” (“пташки”)

Благовіщення /
Annunciation
25 березня / 7 квітня

- Благовіщення одне з великих Богородичних свят.
- Святкуємо його на згадку, що Ангел сповістив Діві Марії, що вона народить Сина Божого.
- До цього дня не прийнято працювати на землі (земля спить).
- Цього дня господар вперше виганяв худобу пастися після зими.

Вербна (шуткова або квітна) неділя

Palm Sunday

Вербна (шуткова або квітна) неділя

Palm Sunday

- Святкуємо в неділю, за один тиждень до Великодня
- На згадку про в'їзд Ісуса в Єрусалим на ослятку
- В церкві святимо гілки верби лози або шутки.

- Вітаємо один одного («б'ючи» гілкою) із вітанням:

«Верба б'є - не я б'ю, за тиждень Великдень!»; «Шутка б'є - не заб'є, від нині за тиждень буде Великдень!»;

«Будь великий, як верба, а здоровий як вода, а багатий, як земля!»

- Вдома гілки ставимо за ікони, а минулорічні встомляємо в землю на городі біля хати на добрий урожай, та на щастя.

Великдень (Воскресіння Христове, Паска, Пасха) / **Easter**

Великдень (Воскресіння Христове, Паска, Пасха) / **Easter**

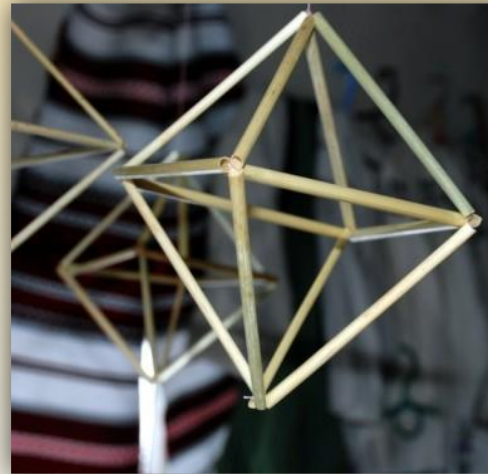
- У дохристиянських часах, це було свято приходу весни, пробудження природи, перемоги сонця над зимою, тепла над зимою.
- Відбувається протягом короткого часу, але із довгою підготовкою (великий піст)

Дні свят поділені так:

- Вербна (шуткова або квітна) неділя
- Страсний тиждень:
 - Страсний (чистий) четвер
 - Велика (страсна) п'ятниця
 - **Великдень (Паска, Воскресіння)**
- Поливаний або обливаний понеділок
- Проводи (провідна неділя) - неділя після Великодня

Страсний або чистий тиждень - тиждень перед Великоднем/**Holy Week**

- Люди прибирають та білять хати.
- Діти роблять паперові голуби або солом'яні «павучки» які вішають перед іконами в хаті.
- Люди пишуть писанки.

Holy Thursday (Maundy Thursday)

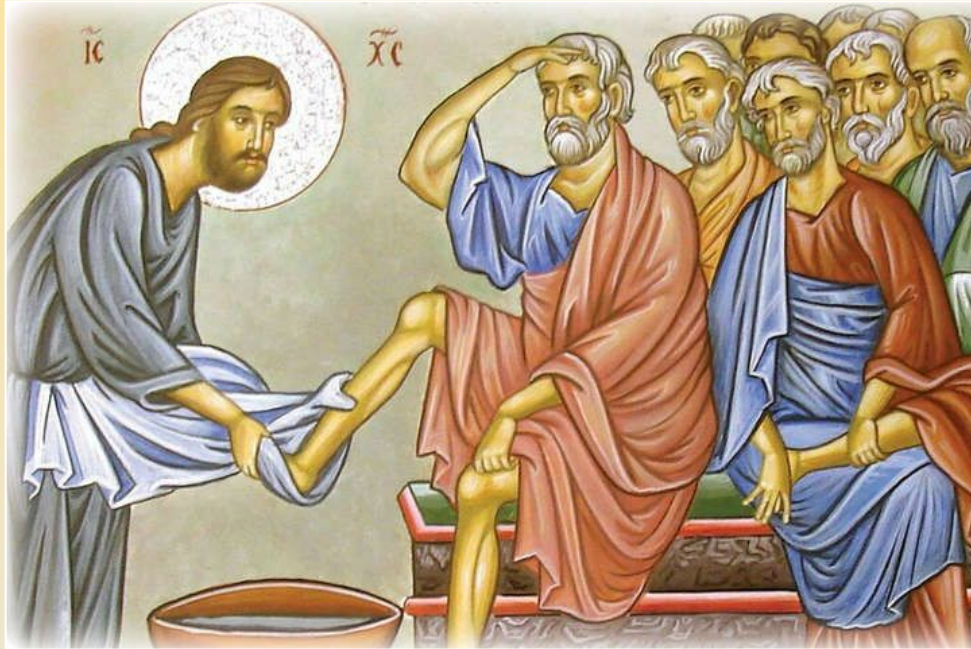
Страсний або Чистий четвер

Страсний (чистий) четвер

- ❖ В церкві відправляють «Страсті Христові», де читається 12 Євангелій про терпіння і смерть Христа.
- ❖ Свічки, які роздають при читанні Євангелій, стараємося донести додому так, щоб не згасли.

Страсний (чистий) четвер

Головний священник омиває ноги іншим священникам на згадку, що Ісус омив ноги своїм учням

Велика п'ятниця **Good Friday** - день розп'яття та смерті Ісуса Христа

- В церкві іде відправа з виставленням **плащаниці** (Shroud) – полотно, на якому зображено тіла померлого Христа.
- Три рази обходять церкву.
- Потім ставлять плащаницю на тетрапод, перед іконостасом у церкві.

Велика п'ятниця - день розп'яття та смерті Ісуса Христа

❖ В цей день, і аж до Великодня, не дзвонять у дзвони, а «калатають» у дерев'яні калаталки.

❖ Панує строгий піст (fast).

В страсний тиждень та зокрема у Велику суботу пишемо писанки, робимо крашанки та печемо паски.

Кліп про писанку

<https://youtu.be/3QiFKEQpOT0>

❖ Вночі перед Великоднем, молодь розпалюють велику ватру, для святкування перемоги світла над темрявою, та на згадку як жінки мироносиці стояли сторожею над Божим гробом.

Освячення Великодніх кошиків

Easter baskets blessing

Великдень (Паска)/Easter

- ❖ Святкуємо три дні.
- ❖ В Церкві всенічні відправи, а на світанок, величава Утреня, після якої правиться св. Літургія.
- ❖ Святе Євангеліє читається в багатьох мовах, на знак що Христова наука голоситься по цілому світі усіма мовами.

- ❖ Після відправи, під церквою святиться паски та великодні кошики, із великодніми стравами, писанками та крашанками.
- ❖ Наступних 40 днів вітаємося **«Христос Воскрес! Воістину Воскрес!»**
- ❖ Люди дарують один одному крашанки та писанки на щастя та здоров'я.

❖ Вдома, родина засідає до святкового сніданку, свяченого: паски, ковбаси, шинки, бурячку, хрону, я'єчок, крашанок, та іншими стравами.

❖ На церковнім майдані після снідання дівчата та хлопці виводять гаївки (гагілки).

<https://youtu.be/XLc6QzgSJAk>

<https://youtu.be/T0WZBeB8usA>

<https://youtu.be/yOcj7alKvaY>

❖ Хлопці будують «вежі».

Поливаний або обливаний (світлий) понеділок

- ❖ У понеділок, в другий день свят, хлопці стараються облисти дівчат водою.
- ❖ Це стародавній звичай, який пов'язаний із очищенням водою.
- ❖ У третій день свят (у вівторок), дівчата стараються облисти хлопців водою.

Проводи (провідна неділя), “гробки”

- ❖ У неділю після Великодня, люди ідуть на цвинтар, молитися над гробами померлих членів своєї родини, запалити свічку.
- ❖ Там справляють тризну (поминальний обід), та їдять великодні страви.
- ❖ Лишають на могилах свячені крашанки.

